

Romowie...
skąd przybyli,
dokąd zmierzają?

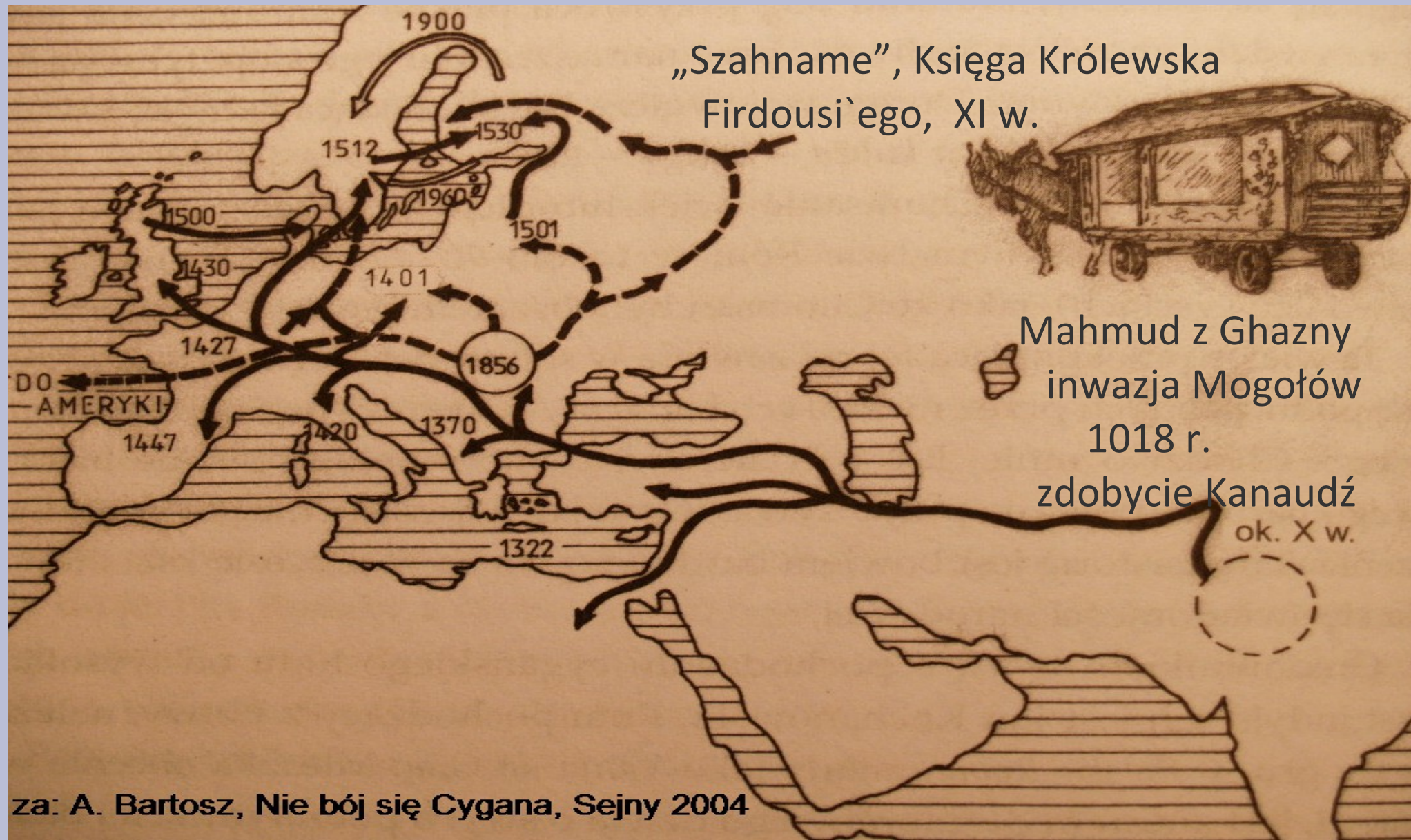
Cygan czy Rom?

Kto jest Romem, a kto Cyganem?

Roma Cyganie Agupti Gitan Cikan
Zigeuner Sinto
Cale Gypsy Cihan
Bohemiens
Zingar

indyjska geneza

przybycie do Europy

*„Cudowności. Przybyli
cudzoziemcy z kraju
egipskiego”*

- Kronika miasta Arras 1421

*“item Micolay Czigan
½ marcam dedit
– I fert, dedit”*

- Księgi Kazimierza
1401 r.

*„17 dnia sierpnia do Paryża przybyło dwunastu
pokutników, jak się sami zwali... Powiadali, iż są
chrześcijanami z Dolnego Egiptu... wyjaśniali też,
że najechali ich Saraceni i zmusili ich do zaparcia
się wiary. Na to cesarz niemiecki, król polski i inni
panowie chrześcijańscy... oświadczyli, że nie pozwolą
im pozostać w swych ziemiach bez zgody papieża”*
- kronikarz paryski 1427 r.

wypędzenia

„za pierwszym razem dostaną po sto batów i będą wypędzeni z królestwa, a w przypadku ponownego wykroczenia ukarani będą obcięciem uszu i zakuci w łańcuchy na dni sześćdziesiąt i ponownie wypędzeni. [...] jeśli po raz trzeci pojawią się i zostaną schwytani, będą do końca życia niewolnikami tych, którzy ich schwytali” - Hiszpania 1499 r.

„wszyscy występni cyganie karani będą chłostą, śmiercią lub wypędzeni”
- Francja 1453 r.

„Cygani, abo Ludzie niepotrzebni, będą przez Nas z Ziemie wywołani, y na potem nie mają być do niey przyimowani”
Polska 1557 r.

Urząd Królestwa Cygańskiego

1647 r. – prawdopodobnie pierwsza nominacja na stanowisko *starszego cygańskiego* (króla), nadana niejakiemu Janowi Janczemu wydana przez króla Władysława IV

1780 r. – ostatnia nominacja królewska na *starszego cygańskiego* dla Jakuba Znamierowskiego nadana przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego

1791 r. – *Uniwersał Komisji Obojga Narodów - „Komisja [...] mając polecony w obowiązkach sobie przepisanych dozór skutków tego prawa, zna potrzebę obrócić troskliwość na ludzi będących dotąd w kraju naszym pod imieniem Cyganów. [...] Tego gatunku ludzie nie są wyjęci spod opieki rządowej i że każdemu wolno jest przyjąć Cyganów na osiadłość lub w służbę do wsi swojej”*

zabory, przybycie „Austriaków”

1793 r. - Edykt Fryderyka Wilhelma „[...] a skoro się to okaże, że oni są Cyganie, albo chociaż oni żadnej kradzieży albo innego występku nie popełnili, na całe życie do festunku (twierdzy), tak jak kobiety do zuchthauzu (więzienia) dożywotnio być osadzeni. Dzieci ich mają być odjęte i do lepszego sposobu życia być wychowane”

1803 r. - ukaz senacki Cesarstwa Rosyjskiego nakazał „[...] wszelkim władzom kłaść tamę tułactwu cyganów”

1869 r. - „Kłosa”; „Z Węgier gęstymi gromadami przechodzą Tatry i rozsypują się w mniejszych po całej Galicji, zaglądają i do nas. Mężczyźni zajmują się głównie bieleniem naczyń kuchennych i ich naprawą, a kobiety ich, jak zawsze, wróżbami z podanych dłoni.

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

WITAJCIE
PODDANI MOI!
WITAJ EUROPO
I AMERYK !

Król Janusz I-szy pozdrawia swój
lud i gości koronacyjnych.
(Obok króla, jego minister fi-
nansów).

wprowadzili nas bramami, wypuścili kominami

1935 r. Ustawy Norymberskie wymieniają Cyganów obok Żydów i Murzynów jako *artfremdes Blut* - przedstawicieli „obcej krwi” zagrażającej czystości rasy

„Przedtem było w Warszawie i koło Warszawy dużo Cyganów, ale ich wymordowali żandarmi. Najpierw wywozili do getta w Warszawie, a potem to już strzelali na miejscu, gdzie złapali. W 1942 r. zamordowali na Grochowie 30 Cyganów – mężczyzn, kobiety i dzieci. Tak samo na Targówku zabili wtedy dużo Cyganów. W 1943 r. rozstrzelali 15 Cyganów przy Forcie Bema na Łące. W czasie powstania warszawskiego w 1944 r. zabili jeszcze trzech Cyganów na Służewcu. W lipcu 1944 r. zastrzelili w Komorowie koło Warszawy dwie dorosłe Cyganki i dwie małe dziewczynki. W Pyrach w 1943 r. zabili jedną Cygankę też za nic, jak wszystkich. Koło Puszczy Kampinoskiej, po powstaniu zabili 15 rodzin – tylko jeden Cygan uciekł. A na Sielcach byli Cyganie, co uciekli z getta, tu żandarmi wepchnęli wszystkie siedem rodzin do stodoły, podlali naftą i podpalili razem ze stodołą. Dużo jeszcze nazabijali tutaj takich, o których nie wiem już dobrze...” cyt. Za J. Ficowski, Cyganie na polskich drogach, Kraków 1986

produktywizacja i osiedlenie

“Faktem niezaprzeczalnym jest, że Cyganie nie są jednostkami produktywnymi i jako tacy są szkodliwi dla państwa. Jest więc obowiązkiem władz tego elementu się pozbyć i nie dopuścić w przyszłości do jego napływu” - 1945 r.
wojewoda poznański

24 maja 1952 r. Uchwała Prezydium Rządu w sprawie pomocy ludności cygańskiej przy przechodzeniu na osiadły tryb życia

kolegium MSW z dnia **5 lutego 1964 r.:** *Należy wykorzystać obowiązujące przepisy prawne, których przestrzeganie powinno być egzekwowane drogą przewidzianych sankcji. Należą tu w szczególności przepisy dotyczące zgromadzeń, meldunków, dowodów osobistych, obowiązku nauczania, obowiązku wojskowego, ruchu drogowego, a także przepisy sanitarne, przeciwpożarowe oraz chroniące własność społeczną...*

organizacja społeczna Romów

grupy i nacje:

Polska Roma

Romowie Karpaccy

Lowara

Kełderasze

wartości:

romanipen,

mageripen,

ćaćipen, phuripen

patyw, semenca,

Roma - gadźie

arch. Andrzeja Grzymały-Kazłowskiego

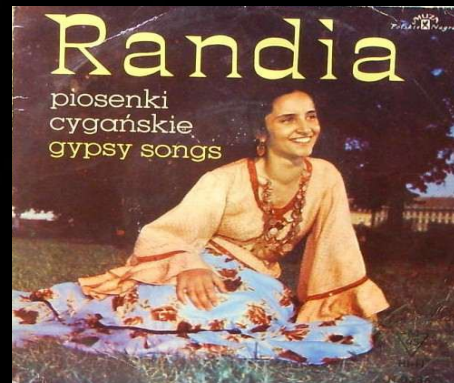
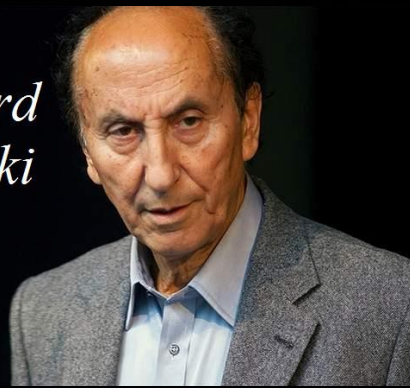
romani ćhib,
dialekty,
alfabety
warszawski
i sulejowski

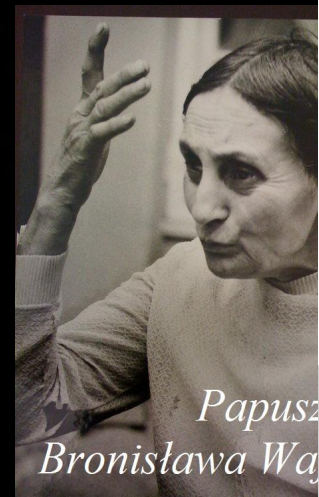
wątki cygańskie w kulturze polskiej

„Ey chłodno
i głodno!
Choć
i głodno
i chłodno,
ale żyjem
swobodno”

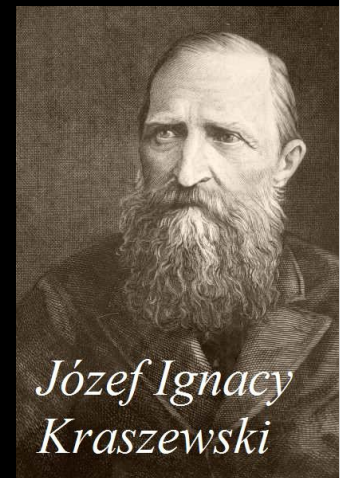
Edward
Dębicki

Jerzy Ficowski

Papusz
Bronisława Wajs

Józef Ignacy
Kraszewski

Romowie a społeczeństwo obywatelskie

I Kongres International Romani Union, Londyn 1971 r.

IV Kongres IRU, Jadwisin 1991 r.
1. numer pisma Rrom p-o Drom

Przełom 1989 r.
wydarzenia w Mławie,
rozwój niezależnych organizacji romskich,
udział przedstawicieli Romów w wyborach,
proces odszkodowawczy oraz świadczenia dla ofiar III Rzeszy

Udział Romów w ciałach przedstawicielskich
Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych
Zespół do Spraw Romskich

diagnoza sytuacji Romów w Polsce w ostatniej dekadzie XX w.

Negatywne skutki transformacji ustrojowej, zwolnienia pracowników niewykwalifikowanych, gwałtowne zwiększenie konkurencyjności handlu, w tym towarami deficytowymi, ograniczenie świadczeń opieki społecznej, wzrost napięć społecznych, uprzedzeń i przypadków dyskryminacji

Dramatycznie niski poziom wykształcenia, często analfabetyzm, powszechne i długotrwałe bezrobocie, brak lub niskie kwalifikacje zawodowe, powszechne ubóstwo, częsty brak dostępu do podstawowych udogodnień cywilizacyjnych, niska długość życia, wysoka zachorowalność, bezradność, frustracja, poczucie krzywdy

Instytucje odpowiedzialne za prowadzenie spraw mniejszości romskiej

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

- Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych

- **Wydział do Spraw Mniejszości Romskiej**
- Wydział Mniejszości Narodowych i Etnicznych
- Zespół do Spraw Kultury

Ministerstwo Edukacji Narodowej

- Departament Kształcenia Ogólnego, Specjalnego i Profilaktyki Społecznej

Wojewoda

- Pełnomocnik Wojewody do Spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych

- **Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP**
- **Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych** (2 przedstawicieli)
- **Zespół do Spraw Romskich** (20 przedstawicieli)
podst prawna: Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)

działania wspierające mniejszość romską w Polsce

PROGRAM NA RZECZ
SPOŁECZNOŚCI ROMSKIEJ
W POLSCE MSWiA

Działania Rządu RP

- Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001 – 2003
- Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce
- Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020
- Poddziałanie 1.3.1 *Projekty na rzecz społeczności romskiej - projekty konkursowe* w ramach Priorytetu I Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
- Zadania służące podtrzymaniu i rozwojowi tożsamości romskiej mniejszości etnicznej

- Działalność krajowych i zagranicznych organizacji pozarządowych
- (Fundacja Batorego, Europejski Instytut na Rzecz Demokracji, Know-How Fund, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, Fundacja Bank Żywności, Polski Czerwony Krzyż, Program na Rzecz Rozwoju ONZ)

uwaga... Cyganie!

my – oni
swoi – obcy
Roma – gadźie

Podział na „swoich” i „obcych” jest prawdopodobnie niezbędny dla kształtowania grupowej i indywidualnej tożsamości. Rozróżnienie *my – oni* opiera się często na trwałych kryteriach: etnicznych, kulturowych, ekonomicznych

uwaga... Cyganie!

STEREOTYPY:

nadmierne uproszczenie,
nasylenie wartościowaniami,
nadogólność czyli ukryte
przekonanie o bezwyjątkowym
podobieństwie wszystkich
reprezentantów danej grupy,
niewielka podatność na zmiany

UPRZEDZENIA:

są to postawy wobec całych grup ludzi
silnie nasycone wartościowaniem i emocjami
skłaniające do unikania, a więc trudne
do zmiany często uformowane we wczesnym
dzieciństwie i przyjęte bezrefleksyjnie

uwaga... Cyganie!

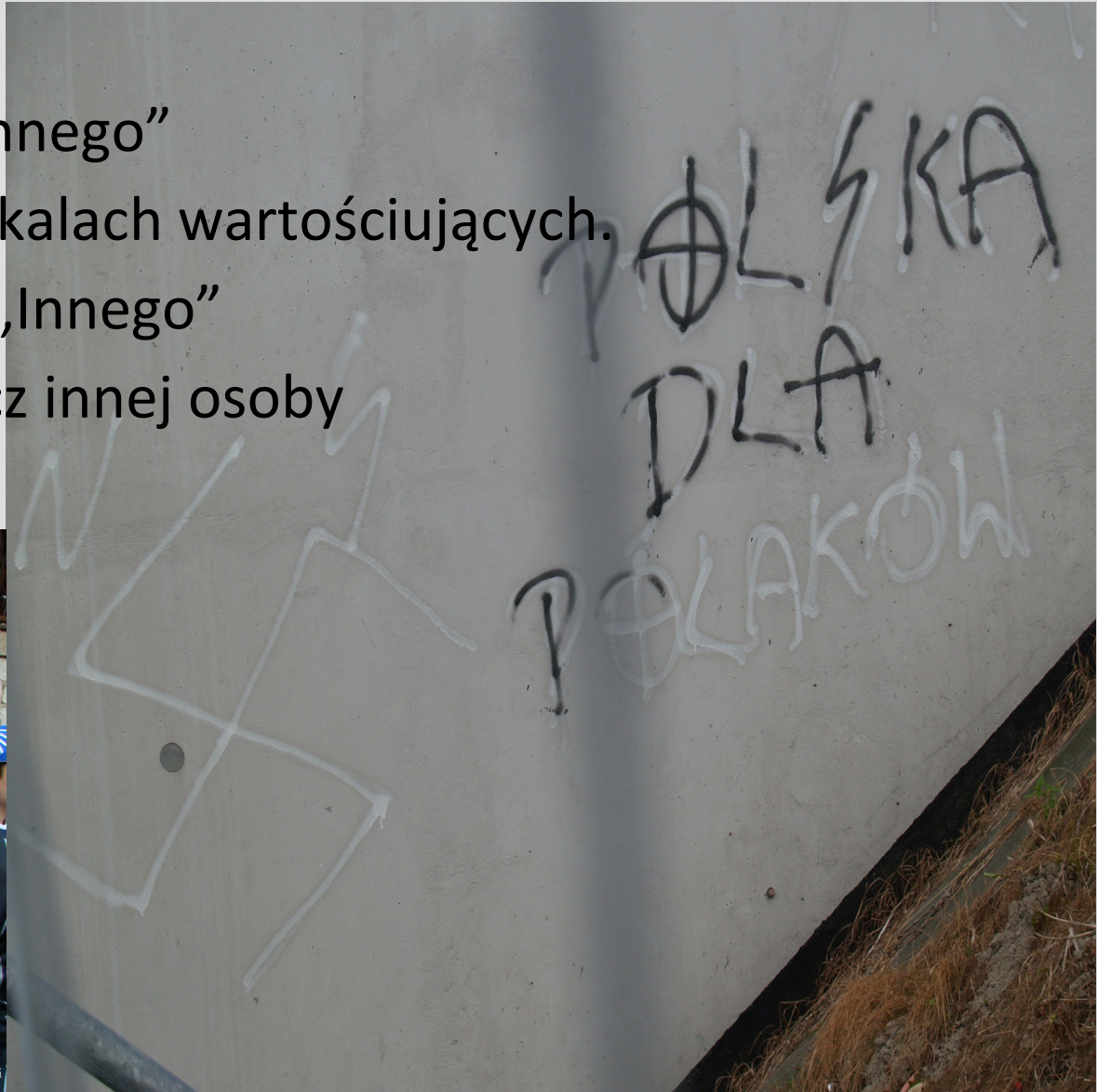
Stosunek do Innych ludzi można badać na wiele sposobów.

Miarami mogą być:

- emocje wzbudzane przez „Innego”
- opisywanie innej osoby na skalach wartościujących.
- określenie dystansu wobec „Innego”
- gotowość do działań na rzecz innej osoby
- i tak dalej...

Źródło: Andrzej Grzymała-Kazłowski

Zespół prof. dr hab. **Barbary Weigl**
w l. 1993 – 2007 przebadał grupę
uczniów klas I – IV (szkoły w Opolu)
oraz grupę 600 **licealistów** z terenów
południowej Polski, dobieranych
losowo, w badaniach zbiorowych

Badano stosunek do 36 narodów europejskich

- Czy dzieci polskie (uczniowie) prezentują wyraziste postawy wobec innych narodowości?
- Czy da się stwierdzić u polskich uczniów uprzedzenia etniczne wobec wybranych grup narodowych?
- Czy postawy etniczne uczniów zmieniają się wraz z wiekiem i edukacją?

uwaga... Cyganie!

Wyniki są powtarzalne i systematyczne.
Faworyzacja/dyskryminacja poszczególnych grup narodowych pojawia się u dzieci bardzo wcześnie - już u progu edukacji szkolnej.

Dwie grupy mniejszościowe (zwłaszcza **Cyganie**, w znacznie mniejszym stopniu Żydzi) były obiektem dyskryminacji w ocenach. Obie grupy są w kraju nieliczne (do 30 000 osób), funkcjonują zatem w percepcji dzieci i młodzieży raczej jako „etykiety”, niż jako grupy realnie wchodzące w konflikt interesów z polską większością

Czekamy na wyniki z bieżącego roku! Czy efekt stwierdzony uprzednio utrzymuje się, czy da się zaobserwować jakieś zmiany?

Czy etykieta **Rom**, w porównaniu z **Cyganem** modyfikuje postawy dzieci i młodzieży?

Są już wstępne dane...

*Mamy dwie możliwości: albo podjąć
jakikolwiek, choćby ograniczone
działanie, albo czekać, aż uprzedzenia
i dyskryminacja jakimś cudem same
znikną z życia społecznego*

*(Henry Tajfel,
Social Stereotypes
and Social Groups,
1981)*

Blok poświęcony stereotypom i uprzedzeniom został opracowany
na podstawie materiałów i wyników badań dr hab. Barbary Weig

Zdjęcia i materiały archiwalne ze zbiorów
Andrzeja Grzymała-Kazłowskiego
zdjęcia: Janusz Helfer
Paweł Lechowski
Gregor Michneaud
<http://www.gazetalubuska.pl>
<http://www.muzeum.tarnow.pl>
<http://www.muzeumjik.prv.pl>
<http://www.filmweb.pl>
<http://kulturaenter.pl>
<http://mswia.gov.pl>

Muzeum Kultury Romów w Warszawie

www.romuzeum.pl ■ romuzeum@op.pl ■ +48 605 610 559

